

ARREST VAN HET GERECHT (Vijfde kamer — uitgebreid)
30 maart 2000 *

In zaak T-513/93,

Consiglio Nazionale degli Spedizionieri Doganali, gevestigd te Rome (Italië), vertegenwoordigd door A. Pappalardo, advocaat te Trapani, A. Marzano, advocaat te Rome, en A. Tizzano, advocaat te Napels, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg ten kantore van A. Lorang, advocaat aldaar, Rue Albert 1er 51,

verzoeker,

tegen

Commissie van de Europese Gemeenschappen, aanvankelijk vertegenwoordigd door M. Mensi en E. Traversa, vervolgens door G. Marengo en E. Traversa, leden van haar juridische dienst, als gemachtigden, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij C. Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

verweerster,

* Procestaal: Italiaans.

ondersteund door

Associazione Italiana dei Corrieri Aerei Internazionali, gevestigd te Milaan (Italië), vertegenwoordigd door L. Magrone Furlotti en C. Osti, advocaten te Rome, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg ten kantore van M. Loesch, advocaat aldaar, Rue Goethe 11,

interveniente,

betreffende een beroep tot nietigverklaring van beschikking 93/438/EEG van de Commissie van 30 juni 1993 inzake een procedure op grond van artikel 85 van het EEG-Verdrag (IV/33.407 — CNSD) (PB L 203, blz. 27),

wijst

HET GERECHT VAN EERSTE AANLEG (Vijfde kamer — uitgebreid),

samengesteld als volgt: J. D. Cooke, kamerpresident, R. García-Valdecasas, P. Lindh, J. Pirrung en M. Vilaras, rechters,

griffier: J. Palacio González, administrateur

gezien de stukken en na de mondelinge behandeling op 17 juni 1999,

het navolgende

Arrest

Rechtskader

- 1 In Italië wordt de werkzaamheid van zelfstandige douane-expediteurs geregeld bij wet nr. 1612 van 22 december 1960 inzake de wettelijke erkenning van het beroep van douane-expediteur en de invoering van registers en van het voorzieningenfonds voor douane-expediteurs (*GURI* nr. 4 van 5 januari 1961; hierna: „wet nr. 1612/1960”), en bij uitvoeringsregelingen, met name bij het decreet van de minister van Financiën van 10 maart 1964 houdende uitvoeringsmaatregelen van wet nr. 1612/1960 (*GURI*, supplemento ordinario, nr. 102 van 26 april 1964; hierna: „decreet van 10 maart 1964”).
- 2 Die werkzaamheid bestaat in het vervullen van formaliteiten in verband met de in- en uitklaring van goederen (artikel 1 van wet nr. 1612/1960). Zij mag alleen worden verricht door personen die in het bezit zijn van een bewijs van erkenning en die zijn ingeschreven in het nationale register van douane-expediteurs. Dat register is samengesteld uit alle districtsregisters en wordt bijgehouden door de districtsraden die in elk douanedistrict zijn ingesteld (artikelen 2 en 4-12 van wet nr. 1612/1960).
- 3 Het toezicht op de werkzaamheden van de douane-expediteurs wordt uitgeoefend door de districtsraden. De leden daarvan worden bij geheime stemming uit de in de verschillende districtsregisters ingeschreven douane-expediteurs gekozen met een mandaat van twee jaar dat kan worden hernieuwd; het voorzitterschap wordt bekleed door een inspecteur-generaal, het hoofd van het douanedistrict (artikel 10 van wet nr. 1612/1960).

- 4 De districtsraden van douane-expediteurs worden gecontroleerd door de Consiglio Nazionale degli Spedizionieri Doganali (hierna: „CNSD”), een publiekrechtelijk orgaan, samengesteld uit negen leden die bij geheime stemming door de leden van de districtsraden worden gekozen met een mandaat van drie jaar dat kan worden hernieuwd (artikel 13, lid 2, van wet nr. 1612/1960). Tot 1992 was de directeur-generaal douane en indirecte belastingen ambtshalve lid van de CNSD en fungeerde hij als voorzitter.

- 5 Krachtens artikel 32 van decreet nr. 331 van 30 augustus 1992 (hierna: „decreet nr. 331/1992”) zijn de voorzitters van de districtsraden en de voorzitter van de CNSD lid van deze organen en worden zij door de overige leden gekozen.

- 6 Alleen geregistreerde douane-expediteurs kunnen tot lid van de districtsraden of de CNSD worden gekozen (artikelen 8, tweede alinea, en 22, tweede alinea, van het decreet van 10 maart 1964).

- 7 Artikel 11 van wet nr. 1612/1960 luidt:

„Elke districtsraad stelt de vergoedingen voor de beroepswerkzaamheden van de douane-expediteurs vast en doet een voorstel aan de [CNSD] voor de opstelling van de tarieven.

Het is niet toegestaan om voor de werkzaamheden van de douane-expediteurs hoe dan ook vergoedingen te verlangen die lager of hoger zijn dan die welke door de [CNSD] zijn goedgekeurd.

Eventuele geschillen over de toepassing van de tarieven voor de beroepswerkzaamheden moeten aan het oordeel van de districtsraad worden voorgelegd.”

8 Artikel 14 van wet nr. 1612/1960 bepaalt:

„De [CNSD]:

(...)

- d) stelt de tarieven voor de beroepswerkzaamheden van de douane-expediteurs vast op voorstel van de districtsraden.”
- 9 Krachtens de artikelen 38 tot en met 40 van het decreet van 10 maart 1964 riskeren de douane-expediteurs die door de CNSD vastgestelde tarieven niet in acht nemen, disciplinaire sancties die gaan van een berisping tot een tijdelijke schorsing uit het register in geval van herhaling, en zelfs tot een doorhaling in het register na twee schorsingen door de districtsraad binnen vijf jaar.
- 10 Tijdens de vergadering van 21 maart 1988 heeft de CNSD de tarieftabel voor de beroepswerkzaamheden van douane-expediteurs (hierna: „bestreden tarieftabel”) vastgesteld als volgt:

„Artikel 1

Deze tarieftabel bepaalt de minima en de maxima van de vergoedingen die hoe dan ook voor de uitvoering van douane-handelingen en voor werkzaamheden op monetair, commercieel en fiscaal gebied, fiscale geschillen daaronder begrepen, moeten worden betaald.

Bij de concrete vaststelling van de vergoedingen tussen het minimum en het maximum moet rekening worden gehouden met de kenmerken, de aard en het belang van de opdracht.

Artikel 2

De bij deze tarieftabel vastgestelde vergoedingen moeten in elk geval gescheiden van elk ander onderdeel of andere kosten bij de uitvoering van de opdracht in rekening worden gebracht of worden geïnd.

(...)

Artikel 3

De bij deze tarieftabel vastgestelde vergoedingen moeten worden berekend op basis van elke douanehandeling of beroepswerkzaamheid afzonderlijk.

Onder douanetransacties worden verstaan, handelingen welke geschikt zijn om aan de buitenlandse of binnenlandse goederen een douanebestemming te geven, ongeacht het document waarmee zij zijn geformaliseerd.

(...)

Artikel 5

Onder verwijzing naar het bepaalde in artikel 1, mag tegenover de opdrachtgever nooit van deze tarieftabel worden afgeweken en is elke daarmee strijdige overeenkomst nietig, ook wanneer daarbij om doelmatigheidsredenen twee of meer personen zijn betrokken, zulks gelet op de artikelen 1708 en 1709 van het (Italiaans) burgerlijk wetboek.

(...)

Artikel 6

De [CNSD] kan bijzondere en/of tijdelijke afwijkingen van de in deze tarieftabel vastgestelde minima vaststellen.

Artikel 7

De [CNSD] past deze tarieftabel aan op basis van de gegevens van het Istat (centraal instituut voor de statistiek) — industriesector — met ingang van de datum van het desbetreffende besluit.”

- 11 In de daaropvolgende artikelen 8 tot en met 12 van de betrokken tarieftabel wordt de maatstaf vastgesteld die van toepassing is naargelang de waarde of het gewicht van de in- of uit te klaren goederen. Elke trap kent voor het verrichten

van de douaneformaliteiten door de douane-expediteur een vaste prijs of, in de meeste gevallen, een marge met een minimum- en een maximumprijs. Bij deze tarieftabel is een aanzienlijke verhoging van de bij de vorige tarieftabel vastgestelde minimumbedragen ingevoerd, die in bepaalde gevallen meer dan 400 % bedraagt.

- 12 De tarieftabel is door de Italiaanse minister van Financiën goedgekeurd bij decreet van 6 juli 1988 (*GURI* nr. 168 van 19 juli 1988, blz. 19), en is vervat in de bijlage getiteld „Nationale raad van douane-expediteurs. Vergoedingen voor het uitvoeren van douanehandelingen en voor beroepswerkzaamheden op monetair, commercieel en fiscaal gebied, daaronder begrepen geschillen”.
- 13 Met toepassing van het reeds genoemde artikel 6 heeft de CNSD een bepaald aantal afwijkingen van de bestreden tarieftabel toegestaan, met name bij besluit van 12 juni 1990 voor de Associazione Italiana dei Corrieri Aerei Internazionali (hierna: „AICAI”), een vereniging naar Italiaans recht van internationale koeriersdiensten, die is opgericht om haar leden te vertegenwoordigen en te adviseren met betrekking tot problemen in verband met het verrichten van internationale koeriersdiensten.

De feiten van het hoofdgeding

- 14 Op 21 juli 1989 diende AICAI bij de Commissie een klacht in tegen het besluit van de CNSD van 21 maart 1988 tot vaststelling van de bestreden tarieftabel. Zij voerde aan, dat die tarieftabel in de eerste plaats voor de laagste waarden (van goederen) de graduele progressie van de vorige tabel ophief, waardoor de prijzen abnormaal stegen en in de tweede plaats tot gevolg had, dat elke douanehandeling afzonderlijk moest worden gefactureerd, teneinde de daadwerkelijke toepas-

sing ervan te kunnen controleren, wat onverenigbaar was met het mondiaal toegepaste systeem, en in de derde plaats elke afwijking verbod.

- 15 Op 1 februari en 28 maart 1990 verzocht de Commissie de CNSD krachtens artikel 11 van verordening nr. 17 van de Raad van 6 februari 1962, Eerste verordening over de toepassing van de artikelen 85 en 86 van het Verdrag (PB 1962, 13, blz. 204), om inlichtingen over de structuur en de werking van de regeling en van de districtsraden.
- 16 Op 30 juni 1993 gaf de Commissie beschikking 93/438/EEG inzake een procedure op grond van artikel 85 van het EEG-Verdrag (IV/33.407 — CNSD) (PB L 203, blz. 27; hierna: „beschikking”), waartegen het onderhavige beroep is ingesteld. In de considerans van de beschikking wordt geconcludeerd, dat „douane-expediteurs ondernemingen zijn die economische activiteiten verrichten” (overweging 40); dat de CNSD „een ondernemersvereniging is”; en dat „de besluiten van de CNSD (...) besluiten zijn van een ondernemersvereniging die ten doel hebben de economische activiteit van de leden te regelen” (overweging 41). Volgens overweging 45 vloeien uit de betrokken tarieftabel de volgende concurrentiebeperkingen voort: „de vaststelling van een vast minimum- en maximumtarief waarvan niet individueel kan worden afgeweken, voor elke door de douane-expediteurs verrichte handeling”, en „het opleggen van een verplichte wijze van factureren volgens dit tarief, zoals de individuele facturering”. Volgens overweging 49 kan „de door de CNSD vastgestelde tarieftabel (...) de handel tussen de lidstaten ongunstig beïnvloeden daar deze tabel de prijs van alle douaneverrichtingen met betrekking tot de invoer in en uitvoer uit Italië regelt”. In artikel 1 van haar beschikking concludeert de Commissie: „De tarieftabel voor de beroepswerkzaamheden van douane-expediteurs die door de (CNSD) in zijn zitting van 21 maart 1988 is vastgesteld en die op 20 juli 1988 van kracht is geworden, vormt een inbreuk op artikel 85, lid 1, van het EEG-Verdrag.” In artikel 2 nodigt de Commissie CNSD uit om alle maatregelen te nemen die noodzakelijk zijn om onverwijld een einde aan die inbreuk te maken.

Procesverloop en conclusies van partijen

- 17 Bij verzoekschrift, neergelegd ter griffie van het Gerecht op 16 september 1993, heeft verzoeker het onderhavige beroep ingesteld.
- 18 Op 7 februari 1994 heeft de AICAI verzocht om toelating tot interventie ter ondersteuning van de conclusies van verweerster. Bij beschikking van 17 oktober 1994 heeft de president van de Vierde kamer van het Gerecht de AICAI toegelaten tot interventie.
- 19 Op 28 november 1994 heeft de AICAI haar memorie in interventie ingediend. Op 16 januari 1995 heeft verzoeker zijn opmerkingen betreffende de memorie in interventie van de AICAI ingediend.
- 20 Op 19 december 1995 heeft het Gerecht partijen verzocht een aantal vragen te beantwoorden. Aan dat verzoek is door de AICAI en door verzoeker op 15 januari 1996 voldaan en door de Commissie op 17 januari 1996.
- 21 Bij op 9 februari 1996 ter griffie van het Hof neergelegd verzoekschrift heeft de Commissie krachtens artikel 169 EG-Verdrag (thans artikel 226 EG) het Hof verzocht om vast te stellen, dat de Italiaanse Republiek, door een wet aan te nemen en te handhaven die de CNSD via de toekenning van de desbetreffende beslissingsbevoegdheid verplicht, als ondernemersvereniging een besluit te nemen dat in strijd is met artikel 85 EG-Verdrag (thans artikel 81 EG) omdat daarbij een voor alle douane-expediteurs bindende tariefregeling wordt vastgesteld, de ingevolge de artikelen 5 (thans artikel 10 EG) en 85 van dat Verdrag op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen (zaak C-35/96).

- 22 Op 8 maart 1996 heeft verzoeker om schorsing van de procedure verzocht totdat het Hof in zaak C-35/96 arrest heeft gewezen. Op 29 maart 1996 heeft de Commissie met die schorsing ingestemd.
- 23 Bij beschikking van 6 mei 1996 van de Vijfde kamer van het Gerecht (uitgebreid) is de onderhavige procedure geschorst totdat het Hof in zaak C-35/96 arrest heeft gewezen.
- 24 Op 18 juni 1998 heeft het Hof het arrest Commissie/Italië (C-35/96, Jurispr. blz. I-3851; hierna: „arrest van 18 juni 1998”) gewezen. ’s Hofs oordeel luidde: „Door een wet aan te nemen en te handhaven die de [CNSD] via de toekenning van de desbetreffende beslissingsbevoegdheid verplicht, als ondernemersvereniging een besluit te nemen dat in strijd is met artikel 85 EG-Verdrag omdat daarbij een voor alle douane-expediteurs bindende tariefregeling wordt vastgesteld, is de Italiaanse Republiek de ingevolge de artikelen 5 en 85 EG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet nagekomen.”
- 25 Op 2 juli 1998 heeft het Gerecht bij wijze van maatregel tot organisatie van de procesgang als bedoeld in artikel 64 van het Reglement voor de procesvoering, partijen uitgenodigd om hun standpunt kenbaar te maken over de consequenties die voor de onderhavige zaak uit het arrest van 18 juni 1998 moeten worden getrokken.
- 26 Aan die uitnodiging is door de AICAI voldaan op 21 juli 1998 en door verzoeker en de Commissie op 22 juli 1998.
- 27 Op rapport van de rechter-rapporteur heeft het Gerecht besloten tot de mondelinge behandeling over te gaan.

28 Partijen zijn in hun pleidooien en hun antwoorden op vragen van het Gerecht gehoord ter terechtzitting van 17 juni 1999.

29 Verzoeker concludeert dat het het Gerecht behage:

— de beschikking nietig te verklaren;

— de Commissie in de kosten te verwijzen.

30 De Commissie concludeert dat het het Gerecht behage:

— het beroep te verwerpen;

— verzoeker in de kosten te verwijzen.

31 Interveniente concludeert dat het het Gerecht behage:

— het beroep te verwerpen;

— verzoeker in de kosten te verwijzen.

Ten gronde

- 32 Verzoeker voert slechts één middel aan: schending door de Commissie van artikel 85 van het Verdrag omdat zij in de beschikking de voorwaarden voor de toepassing van die bepaling niet in acht heeft genomen. Dit middel kan in drie onderdelen worden gesplitst. In het eerste onderdeel betoogt verzoeker in de eerste plaats, dat de douane-expediteurs geen ondernemingen in de zin van artikel 85 van het Verdrag zijn, en in de tweede plaats, dat de beroepsgroep van douane-expediteurs, dat wil zeggen de CNSD, geen ondernemersvereniging in de zin van datzelfde artikel is. In een tweede onderdeel stelt zij, dat de besluiten van de CNSD ten onrechte zijn aangemerkt als besluiten van ondernemersverenigingen en dat de tarieftabel geen enkel element bevat waardoor de mededinging wordt beperkt in de zin van artikel 85 van het Verdrag. Ten slotte verklaart zij in een derde onderdeel, dat de tarieftabel het handelsverkeer tussen de lidstaten niet ongunstig kan beïnvloeden.

Eerste onderdeel: de kwalificatie van douane-expediteurs als ondernemingen en de CNSD als ondernemersvereniging in de zin van artikel 85 van het Verdrag

Argumenten van partijen

- 33 Verzoeker betoogt, dat de beoefenaren van een vrij beroep en in het bijzonder de douane-expediteurs geen ondernemingen in de zin van artikel 85 van het Verdrag zijn, omdat zij wegens de intellectuele aard van hun werk niet door middel van een georganiseerde productiestructuur optreden, en geen economische activiteit voor eigen risico uitoefenen. Voor de uitoefening van de werkzaamheid van douane-expediteur geldt bovendien een regeling die voor de toegang tot het beroep voorwaarden vaststelt.

- 34 Aangezien de douane-expediteurs geen ondernemingen zijn, trekt verzoeker de conclusie, dat de beroepsorganisaties waarvan zij lid zijn, geen ondernemersverenigingen zijn. Bovendien kunnen dergelijke beroepsorganisaties niet als ondernemersverenigingen in de zin van artikel 85 van het Verdrag worden aangemerkt, omdat zij publiekrechtelijke rechtspersonen met normatieve bevoegdheden ter zake van organisatie en controle zijn.
- 35 De Commissie stelt, dat volgens de rechtspraak de economische aard van de uitgeoefende werkzaamheid het enige criterium is om te kunnen bepalen of het om een onderneming gaat.

Beoordeling door het Gerecht

- 36 Volgens vaste rechtspraak omvat het begrip onderneming elke eenheid die een economische activiteit uitoefent, ongeacht haar rechtsvorm en de wijze waarop zij wordt gefinancierd (arresten Hof van 23 april 1991, Höfner en Elser, C-41/90, Jurispr. blz. I-1979, punt 21; 16 november 1995, Fédération française des sociétés d'assurances e.a., C-244/94, Jurispr. blz. I-4013, punt 14, en 11 december 1997, Job Centre, C-55/96, Jurispr. blz. I-7119, punt 21), en wordt onder economische activiteit verstaan iedere activiteit bestaande in het aanbieden van goederen en diensten op een bepaalde markt (arrest Hof van 18 juni 1998, punt 36).
- 37 Zoals het Hof in zijn arrest van 18 juni 1998 (punt 37) heeft verklaard, is de activiteit van douane-expediteurs een economische activiteit. Zij verrichten immers tegen betaling diensten, bestaande in het vervullen van douaneformaliteiten, voornamelijk met betrekking tot de in-, uit- en doorvoer van goederen, alsook andere aanvullende diensten, zoals diensten op monetair, commercieel en fiscaal gebied. Bovendien dragen zij de aan de uitoefening van deze activiteit verbonden financiële risico's (arrest Hof van 16 december 1975, Suiker Unie e.a./ Commissie, 40/73—48/73, 50/73, 54/73—56/73, 111/73, 113/73 en 114/73,

Jurispr. blz. 1663, punt 541). Bij een verschil tussen uitgaven en inkomsten draagt de douane-expediteur zelf het tekort.

- 38 Ook heeft het Hof in zijn arrest van 18 juni 1998 (punt 38) geoordeeld, dat het feit „dat de activiteit van douane-expediteur van intellectuele aard is, ter zake een vergunning vereist is en die activiteit kan worden verricht zonder dat er sprake is van een geheel van materiële, immateriële en menselijke factoren, niet betekent, dat zij buiten de werkingssfeer van de artikelen 85 en 86 EG-Verdrag valt”.
- 39 Met betrekking tot de vraag of verzoeker als een ondernemersvereniging in de zin van artikel 85, lid 1, van het Verdrag moet worden aangemerkt, moet worden vastgesteld dat, aangezien het werk van douane-expediteurs een economische activiteit is, en de douane-expediteurs dus als ondernemingen in de zin van artikel 85 moeten worden beschouwd, de CNSD een ondernemersvereniging in de zin van dat artikel is. Bovendien heeft het Hof in zijn arrest van 18 juni 1998 (punt 40) verklaard, dat de publiekrechtelijke aard van een nationale organisatie als de CNSD niet in de weg staat aan toepassing van artikel 85 van het Verdrag. Dat artikel is volgens zijn eigen bewoordingen van toepassing op overeenkomsten tussen ondernemingen en besluiten van ondernemersverenigingen. Het juridisch kader waarin dergelijke overeenkomsten worden gesloten en dergelijke besluiten worden genomen, alsmede de juridische kwalificatie die in de verschillende nationale rechtsordes aan dit kader wordt gegeven, zijn derhalve niet van invloed voor de toepasselijkheid van de communautaire mededingingsregels en inzonderheid van artikel 85 van het Verdrag (arrest Hof van 30 januari 1985, Clair, 123/83, Jurispr. blz. 391, punt 17).
- 40 Hieruit volgt, dat het eerste onderdeel van het enige middel moet worden afgewezen.

Tweede onderdeel: de kwalificatie van besluiten van de CNSD als besluiten van ondernemersverenigingen en het mededingingsbeperkende karakter van de tarieftabel in de zin van artikel 85 van het Verdrag

Argumenten van partijen

- 41 In de eerste plaats stelt verzoeker, dat de CNSD een organisatie van publiek-rechtelijke aard met normatieve bevoegdheden is. De besluiten van de CNSD, zoals het besluit tot vaststelling van de onderhavige tarieftabel, vormen overheidsbesluiten waarmee die organisatie overheidsfuncties vervult. Tot staving van die stelling merkt verzoeker op, dat de besluiten van de CNSD naar Italiaans recht het karakter van een verordening hebben en dat het lidmaatschap van de CNSD verplicht is. Ten slotte verklaart verzoeker, dat de vaststelling van de tarieftabel als zodanig een overheidshandeling is, die los staat van het ministerieel decreet waarbij die tabel wordt goedgekeurd, en die niet van zijn andere overheidstaken kan worden gescheiden.
- 42 In de tweede plaats brengt verzoeker in herinnering, dat volgens vaste rechtspraak de communautaire mededingingsregels niet op gedragingen van ondernemingen van toepassing zijn, wanneer die gedragingen aan de nationale autoriteiten zijn toe te schrijven of door hen zijn voorgeschreven (arresten Hof van 13 december 1991, GB-Inno-BM, C-18/88, Jurispr. blz. I-5941, punt 20, en 19 mei 1993, Corbeau, C-320/91, Jurispr. blz. I-2533, punt 10). Hij voegt daaraan toe, dat volgens het arrest van het Hof van 11 november 1997, Commissie en Frankrijk/Ladbroke Racing (C-359/95 P en C-379/95 P, Jurispr. blz. I-6265, punt 33), „indien een mededingingsversturende gedraging bij een nationale wettelijke regeling aan de ondernemingen wordt voorgeschreven, of indien deze wettelijke regeling een rechtskader creëert dat zelf iedere mogelijkheid van concurrerend gedrag door deze ondernemingen uitsluit, (...) de artikelen 85 en 86 [van het Verdrag] niet van toepassing [zijn]. In een dergelijke situatie vindt de beperking van de mededinging niet, zoals in deze bepalingen besloten ligt, haar oorsprong in autonome gedragingen van de ondernemingen.”
- 43 Dienaangaande stelt verzoeker, dat in casu de hem verweten mededingingsversturende gedraging hem bij de nationale wettelijke regeling is voorgeschreven.

In zijn arrest van 18 juni 1998 heeft het Hof zelf vastgesteld, dat de Italiaanse Republiek een wet had aangenomen, „die de CNSD via de toekenning van de desbetreffende beslissingsbevoegdheid verplicht, als ondernemersvereniging een besluit te nemen dat in strijd is met artikel 85 van het Verdrag omdat daarbij een voor alle douane-expediteurs bindende tariefregeling wordt vastgesteld”, zonder hem maar de geringste zelfstandige beslissingsbevoegdheid te laten. Daaruit leidt verzoeker af, dat het Hof in dat arrest elke verantwoordelijkheid van verzoeker heeft uitgesloten en terecht de Italiaanse staat verantwoordelijk heeft gehouden.

44 Verzoeker betoogt, dat zijn standpunt betreffende deze belangrijke kwestie door de Commissie zelf lijkt te worden gedeeld, omdat zij ter terechtzitting heeft erkend, dat verzoeker over geen enkele bewegingsruimte met betrekking tot de toepassing van wet nr. 1612/1960 beschikte, en dat zijn gedrag door de Italiaanse staat was voorgeschreven.

45 Ten slotte verklaart verzoeker, dat de vaststelling van een minimumtarief door een beroepsorganisatie hoe dan ook niet als een mededingingsbeperking in de zin van artikel 85 van het Verdrag kan worden beschouwd. De eis van de Commissie dat de douane-expediteurs van de toepassing van een dergelijk tarief worden vrijgesteld, is dus onverenigbaar met de doelstellingen die bij de regeling van een vrij beroep worden nagestreefd. Er bestaat een verschil tussen het begrip mededinging tussen ondernemingen en het begrip mededinging tussen beoefenaren van een vrij beroep, omdat het in het laatste geval aankomt op de intellectuele en beroepsmatige kwaliteiten van degenen die de betrokken dienst aanbieden. Indien de vaststelling van een minimumtarief voor douane-expediteurs een mededingingsbeperking in de zin van artikel 85 van het Verdrag zou worden geacht, zou die conclusie gelden voor alle gevallen waarin beroepsgroepen minimum- en maximumprijzen vaststellen.

46 De Commissie stelt, dat de aard van de CNSD en zijn functies niet van invloed zijn op de toepasselijkheid van artikel 85 van het Verdrag. Zij betoogt, dat het besluit waarbij de onderhavige tarieftabel werd vastgesteld, de essentiële

elementen van een afspraak tussen ondernemingen bevat, omdat het de specifieke vorm heeft van een besluit van een ondernemersvereniging, gevolgd door een handeling van de lidstaat.

- 47 De Commissie beklemtoont, dat het Hof zelf in het arrest van 18 juni 1998 (punt 51), waarin het verklaarde dat „de CNSD (...) in strijd met artikel 85, lid 1, van het Verdrag heeft gehandeld”, de vraag of die bepaling op verzoekers gedrag van toepassing is, heeft beantwoord. Die verklaring is volgens de Commissie onverenigbaar met het niet toepassen met artikel 85 van het Verdrag en zou dus in casu de toepassing van de rechtspraak in het reeds aangehaalde arrest Commissie en Frankrijk/Ladbroke Racing (punt 33), beletten.
- 48 De Commissie is van mening, dat in de onderhavige zaak de mededingingsregeling een zelfstandige gedraging van de betrokken ondernemingen vormt. Zij herinnert eraan, dat de goedkeuring bij decreet niet verplicht is en dat de vaststelling van de onderhavige tarieftabel geen handeling van de overheid is, maar een besluit van de CNSD in het kader van zijn zelfstandige bevoegdheid, zoals wordt bevestigd door het feit dat de aan de AICAI toegestane afwijking op geen enkele wijze door de overheid is getoetst.
- 49 Ter terechtzitting heeft de Commissie beklemtoond dat, zelfs indien de CNSD op grond van de nationale wettelijke regeling verplicht was de tarieftabel vast te stellen, artikel 85 van het Verdrag toch van toepassing blijft en die tarieftabel een inbreuk op die bepaling vormt. In dat verband voert de Commissie aan, dat het argument dat de nationale wetgeving de toepasselijkheid van artikel 85 verhindert, zou neerkomen op een omkering van de verhouding tussen de communautaire en de nationale rechtsorde en op een verklaring dat het nationale recht voorrang heeft boven het gemeenschapsrecht. Dat ondernemingen inbreuk maken op artikel 85 van het Verdrag, ook wanneer er sprake is van een wettelijke verplichting, is een consequentie van de voorrang van het gemeenschapsrecht boven het nationale recht. Het is een andere vraag, of het feit dat er een nationale wettelijke regeling bestaat, de verantwoordelijkheid van de CNSD kan vermindern.

- 50 Ten slotte verklaart de Commissie, dat de kennelijk mededingingsbeperkende gevolgen van de tarieftabel een consequentie zijn van het feit dat in het tarief enerzijds een drempel van een minimumprijs en anderzijds een verplichte wijze van factureren is bepaald. Wat dit laatste betreft, preciseert de Commissie, dat de bij artikel 3 van de regeling opgelegde verplichting dat de aan de douane-expediteurs te betalen bedragen voor elke douanehandeling en voor elke beroepswerkzaamheid afzonderlijk worden berekend, in strijd is met artikel 85 van het Verdrag, voor zover het de toepassing van een forfaitair tarief verbiedt.
- 51 De AICAI betoogt, dat de in het arrest van 18 juni 1998 aan de Italiaanse Republiek toegerekende verantwoordelijkheid niet uitsluit, dat verzoeker ook verantwoordelijk is. In dat verband voert zij aan, dat volgens vaste rechtspraak een handeling van de overheid die erop gericht is de overeenkomst verbindend te maken voor alle betrokken economische subjecten, ook indien zij geen partij zijn bij de overeenkomst, niet tot gevolg kan hebben, dat de overeenkomst aan de toepassing van artikel 85, lid 1, wordt onttrokken (arrest BNIC, reeds aangehaald, punt 23).
- 52 De AICAI voegt daaraan toe, dat de CNSD de tarieftabel is blijven toepassen nadat de beschikking is gegeven. Immers, bij nota van 15 september 1997 aan alle districtsraden van douane-expediteurs heeft de CNSD bevestigd, dat die tarieftabel volledig van kracht was. Van mening dat de omstandigheden die tot de beschikking hadden geleid waren veranderd, heeft de CNSD de Commissie om een ontheffing van de toepassing van artikel 85 van het Verdrag verzocht. Toen daarop geen antwoord werd ontvangen, heeft de CNSD geconcludeerd, dat de tarieftabel van toepassing bleef. De AICAI heeft derhalve op 1 augustus 1997 een nieuwe klacht bij de Commissie ingediend.

Beoordeling door het Gerecht

- 53 De door verzoeker opgeworpen argumenten betreffende het vermeend publiek-rechtelijke karakter van de CNSD en zijn besluiten kunnen niet worden aanvaard.

Immers, zoals reeds gezegd bij het onderzoek van het eerste onderdeel van het middel (zie punt 39 hiervoor), heeft het Hof in het arrest van 18 juni 1998 beslist (punt 40), dat de publiekrechtelijke aard van een nationale organisatie als de CNSD niet in de weg staat aan de toepassing van artikel 85, lid 1, van het Verdrag.

- 54 Hieraan moet worden toegevoegd dat, zoals het Hof in het arrest van 18 juni 1998 heeft vastgesteld (punten 41-43), de leden van de CNSD vertegenwoordigers van beroepsexpediteurs zijn, en dat niets in de betrokken nationale regeling hen belet, uitsluitend in het belang van hun beroep te handelen. In de eerste plaats kunnen enkel geregistreerde douane-expediteurs lid zijn van de CNSD (artikel 13 van wet nr. 1612/1960 en de artikelen 8, tweede alinea, en 22, tweede alinea, van het decreet van 10 maart 1964). In dat verband dient te worden beklemtoond, dat de directeur-generaal douane sinds de bij decreet nr. 331 van 30 augustus 1992 ingevoerde wijziging niet meer als voorzitter van de CNSD fungeert. Bovendien kan de Italiaanse minister van Financiën, die met het toezicht op de betrokken beroepsorganisatie is belast, niet ingrijpen in de benoeming van de leden van de districtsraden en van de CNSD. In de tweede plaats is het de taak van de CNSD om op voorstel van de districtsraden de tarieftabel voor de door de douane-expediteurs verrichte diensten vast te stellen (artikel 14, sub d, van wet nr. 1612/1960), en is er geen enkele bepaling in de betrokken nationale wetgeving die de leden van de CNSD en de districtsraden verplicht of ertoe aanzet om rekening te houden met criteria van algemeen belang.
- 55 Daaruit volgt, dat de leden van de CNSD niet als onafhankelijke deskundigen kunnen worden aangemerkt (zie, in die zin, arresten Hof van 17 november 1993, Reiff, C-185/91, Jurispr. blz. I-5801, punten 17 en 19; 9 juni 1994, Delta Schifffahrts- und Speditionsgesellschaft, C-153/93, Jurispr. blz. I-2517, punten 16 en 18, en 17 oktober 1995, DIP e.a., C-140/94—C-142/94, Jurispr. blz. I-3257, punten 18 en 19) en dat zij niet wettelijk verplicht zijn om bij de vaststelling van de tarieven behalve met de belangen van de ondernemingen of ondernemersverenigingen van de sector die hen hebben benoemd, ook met het algemeen belang of met de belangen van ondernemingen van andere sectoren of van de gebruikers van de betrokken diensten rekening te houden (zie de reeds aangehaalde arresten Reiff, punten 18 en 24; Delta Schifffahrts- und Speditionsgesellschaft, punt 17, en DIP e.a., punt 18, en arrest van 18 juni 1998, punt 44).

- 56 Bijgevolg zijn de besluiten van de CNSD geen besluiten van de staat waarmee die organisatie overheidsfuncties vervult, zodat verzoekers argument dat artikel 85 van het Verdrag niet van toepassing is wegens de publiekrechtelijke aard van de CNSD en van zijn besluiten, niet gefundeerd is.
- 57 Niettemin moet nog worden onderzocht, of, zoals verzoeker betoogt, artikel 85, lid 1, van het Verdrag hoe dan ook verkeerd is toegepast in de beschikking, aangezien zonder autonome gedraging van de CNSD en van zijn leden de vaststelling van de tarief tabel geen besluit van een ondernemersvereniging in de zin van genoemd artikel vormt. Die vraag is door het Hof in het arrest van 18 juni 1998 niet specifiek onderzocht.
- 58 Uit de rechtspraak volgt, dat artikel 85 van het Verdrag en artikel 86 EG-Verdrag (thans artikel 82 EG) enkel betrekking hebben op mededingingsversturende gedragingen waartoe de ondernemingen op eigen initiatief hebben besloten (arresten Hof van 20 maart 1985, Italië/Commissie, 41/83, Jurispr. blz. 873, punten 18-20; 19 maart 1991, Frankrijk/Commissie, C-202/88, Jurispr. blz. I-223, punt 55; arresten GB-Inno-BM, reeds aangehaald, punt 20, en Commissie en Frankrijk/Ladbroke Racing, reeds aangehaald, punt 33). Indien een mededingingsversturende gedraging bij een nationale wettelijke regeling aan de ondernemingen wordt voorgeschreven, of indien deze wettelijke regeling een rechtskader creëert dat zelf iedere mogelijkheid van concurrerend gedrag door deze ondernemingen uitsluit, zijn de artikelen 85 en 86 van het Verdrag niet van toepassing. In een dergelijke situatie vindt de beperking van de mededinging niet, zoals in deze bepalingen besloten ligt, haar oorsprong in autonome gedragingen van de ondernemingen (arrest Commissie en Frankrijk/Ladbroke Racing, reeds aangehaald, punt 33, en arrest Gerecht van 7 oktober 1999, Irish Sugar/Commissie, T-228/97, Jurispr. blz. II-2969, punt 130).
- 59 Daarentegen kunnen de artikelen 85 en 86 van het Verdrag van toepassing zijn, indien blijkt dat de nationale wettelijke regeling de mogelijkheid van een mededinging openlaat die door autonome gedragingen van de ondernemingen kan worden verhinderd, beperkt of vervalst (arrest Hof van 29 oktober 1980, Van Landewyck e.a./Commissie, 209/78-215/78 en 218/78, Jurispr. blz. 3125,

punt 126, en arresten Commissie en Frankrijk/Ladbroke Racing, reeds aangehaald, punt 34, en Irish Sugar/Commissie, reeds aangehaald, punt 130)

- 60 Bovendien moet eraan worden herinnerd, dat de mogelijkheid om een bepaalde mededingingsversturende gedraging van de werkingssfeer van artikel 85, lid 1, van het Verdrag uit te sluiten op grond dat zij door de bestaande nationale wetgeving aan de betrokken ondernemingen is voorgeschreven, of elke mogelijkheid om nog te concurreren ongedaan heeft gemaakt, door de communautaire rechterlijke instanties restrictief is toegepast (arresten Van Landewyck e.a./Commissie, reeds aangehaald, punten 130 en 133; Italië/Commissie, reeds aangehaald, punt 19; arrest Hof van 10 december 1985, Stichting Sigaretten-industrie e.a./Commissie, 240/82-242/82, 261/82, 262/82, 268/82 en 269/82, Jurispr. blz. 3831, punten 27-29, en arrest Gerecht van 18 september 1996, Asia Motor France e.a./Commissie, T-387/94, Jurispr. blz. II-961, punten 60 en 65).
- 61 Bijgevolg moet worden vastgesteld, of de door de Commissie verweten en door het Hof vastgestelde mededingingsbeperkende gevolgen enkel hun oorsprong vinden in de nationale wet of, althans gedeeltelijk, in de gedraging van verzoeker. Derhalve dient te worden onderzocht of het in casu toepasselijke rechtskader elke mogelijkheid van concurrerend gedrag door de CNSD uitsluit.
- 62 Vaststaat, dat artikel 14 van wet nr. 1612/1960 de CNSD verplichtte om een tarieftabel vast te stellen, wat ook door het Hof in het arrest van 18 juni 1998 is geconstateerd (punt 60). Noch de wet noch de uitvoeringsbepalingen voorzien evenwel in bepaalde prijsniveaus of -plafonds waarvan de CNSD bij de vaststelling van de tarieftabel moet uitgaan. De nationale wettelijke regeling stelt evenmin criteria vast, op basis waarvan de CNSD de tarieftabel moet opstellen.
- 63 Dienaangaande moet worden geconstateerd, dat verzoeker, toen hij de onderhavige tarieftabel vaststelde, de geldende prijzen vergeleken met de minimumprijzen sterk heeft verhoogd, in sommige gevallen met 400 %. Hieruit volgt, dat

de CNSD met betrekking tot de vaststelling van de minimumprijzen over een ruime beslissingsbevoegdheid beschikte. Bovendien is het gevolg van deze prijsverhoging geweest dat, zoals verzoeker in zijn verzoekschrift zelf erkent, de douane-expediteurs vanaf de inwerkingtreding van de tarieftabel de minimumprijzen zijn gaan toepassen, terwijl zij tot 1988 maximumprijzen voor hun diensten in rekening brachten. Daaruit volgt, dat de CNSD bij de vaststelling van de vorige tarieftabel de mogelijkheid van een bepaalde mededinging had opengelaten, die eventueel door autonome gedragingen van de douane-expediteurs kon worden belemmerd, beperkt of vervalst. Hoewel met de vorige tarieftabel dus nog een zekere mate van mededinging bestond, heeft de CNSD door de minimumprijzen aldus te verhogen, ook de nog resterende mededinging op een met artikel 85 van het Verdrag strijdige wijze beperkt.

- 64 Eveneens staat vast, dat de wet noch de uitvoeringsbepalingen de douane-expediteurs een bijzondere factureringwijze voor hun diensten aan hun cliënten voorschrijven, of de CNSD opdragen hun een dergelijke verplichting op te leggen. In het bijzonder voorziet de wet niet in verplichte facturering van elke beroepswerkzaamheid of individuele douanehandeling afzonderlijk.
- 65 De CNSD heeft evenwel besloten verplichte factureringmethodes vast te stellen, teneinde de nuttige werking van de tarieftabel in stand te houden. Meer in het bijzonder bepaalt artikel 3 van die tabel, dat de aan de douane-expediteurs te betalen bedragen voor elke douanehandeling of individuele beroepswerkzaamheid afzonderlijk moeten worden berekend, zodat de toepassing van een forfaitair tarief is verboden. Een dergelijke verplichting beperkt de vrijheid van de douane-expediteurs met betrekking tot hun interne organisatie, belet hen om de kosten van facturering te verminderen en sluit de eventuele toepassing van lagere tarieven jegens hun cliënten uit. Die bepaling vormt dus een mededingingsbeperking in de zin van artikel 85 van het Verdrag.
- 66 Ten slotte heeft de CNSD, ook al voorziet de nationale wettelijke regeling niet uitdrukkelijk in de mogelijkheid om van de tarieftabel af te wijken, zichzelf bij de vaststelling van de onderhavige tarieftabel de bevoegdheid toegekend om afwijkingen van de vastgestelde minimumtarieven toe te staan (artikel 6) en om aldus in de betrokken sectoren een prijsconcurrentie in het leven te roepen. Die mogelijkheid is meermaals in praktijk gebracht.

- 67 Immers, bij besluit van 16 december 1988 heeft de CNSD in de eerste plaats de douane-expediteurs de mogelijkheid geboden om bij de toepassing van de tarieftabel voor elke invoerhandeling en elke douanesectie alle formulieren met een „ad valorem” recht dat verschuldigd was voor de desbetreffende sectie, dagelijks te bundelen, met een supplement van 15 000 ITL voor elk extra formulier. In de tweede plaats heeft de CNSD aan ondernemingen en industriële concerns die in de loop van het jaar voor bepaalde goederen ten minste 8 000 in- of uitklaringshandelingen laten verrichten, een korting van de desbetreffende minimumvergoedingen verleend. In de derde plaats heeft de CNSD een korting van 50 % verleend op sommige toeslagen, die gelden voor aan bepaalde vaartuigen verleende diensten. Ten slotte heeft de CNSD de minimumprijzen voor douanehandelingen met betrekking tot dagbladen en periodieken afgeschaft.
- 68 Vervolgens heeft de CNSD bij besluit van 18 april 1989 in de eerste plaats besloten de douane-expediteurs de mogelijkheid te verlenen om al hun vergoedingen met 15 % te verminderen, wanneer zij voor rekening van een opdrachtgever of een tussenpersoon werken, en heeft hij in de tweede plaats bepaald, dat die korting tot 30 % kan oplopen, wanneer de expediteurs bepaalde diensten verlenen aan scheepsagenten en andere agenten.
- 69 Verder heeft de CNSD bij besluit van 11 juli 1989 bepaalde categorieën van douanehandelingen voor onbeperkte tijd van de werkingssfeer van de tarieftabel uitgesloten, namelijk assistentie aan oorlogsschepen, draagvleugelboten en motorvissersvaartuigen; enveloppen, briefwisseling, persoonlijke bezittingen en meubilair, wettige betaalmiddelen, postzegels en waardepapieren; dagbladen en periodieken; monsters van goederen waarvan de douanewaarde niet meer bedraagt dan 350 000 ITL, exclusief transportkosten en bijkomende kosten.
- 70 Ten slotte heeft het CNSD bij besluit van 12 juni 1990 een specifieke afwijking van de tarieftabel en de factureringsmethodes aan de AICAI toegestaan waardoor zij de door koeriers vervoerde goederen met een waarde tot maximaal

350 000 ITL, exclusief transportkosten en bijkomende kosten, van de werkings-sfeer van die tabel kan uitsluiten, en een korting van de minimumprijzen tot maximaal 70 % kan toekennen voor handelingen met betrekking tot goederen met een waarde tot maximaal 2 500 000 ITL. Verder werd de AICAI ontheven van de verplichting om het voor de douaneaangifte verschuldigde bedrag zowel aan de afzender als aan de ontvanger afzonderlijk in rekening te brengen.

- 71 Vastgesteld moet worden, dat de CNSD met sommige van deze afwijkingen de essentie van de tarieftabel ongedaan heeft gemaakt door minimumprijzen in te trekken en door voor onbepaalde tijd algemene of bijzondere ontheffingen of vrijstellingen van de prijzen toe te staan. Uit die omstandigheden blijkt, dat de CNSD over een beoordelingsruimte bij de uitvoering van de nationale wettelijke regeling beschikte, zodat de aard en de omvang van de mededinging in deze activiteitensector in de praktijk van haar eigen besluiten afhing.
- 72 Uit al het voorgaande volgt in de eerste plaats, dat de Italiaanse wettelijke regeling weliswaar belangrijke mededingingsbeperkingen bevatte en de toepassing van een echte prijsconcurrentie door de douane-expediteurs moeilijk maakte, maar als zodanig niet het voortbestaan van een zekere mededinging belette, die kan worden belemmerd, beperkt of vervalst door autonome gedragingen van de douane-expediteurs, en in de tweede plaats, dat de CNSD over een handelingsruimte beschikte bij de vervulling van de hem bij de bedoelde wettelijke regeling opgelegde verplichtingen krachtens welke hij had kunnen en moeten handelen op een wijze die de bestaande mededinging niet beperkte. De Commissie heeft in de beschikking dus terecht overwogen, dat de onderhavige tarieftabel een door de CNSD op eigen initiatief genomen besluit van een ondernemersvereniging met mededingingsbeperkende gevolgen vormde.
- 73 Die vaststelling wordt niet weersproken door het feit dat het Hof in het arrest van 18 juni 1998 (punt 60) heeft geoordeeld, dat de Italiaanse Republiek de CNSD heeft verplicht een met artikel 85 van het Verdrag strijdig besluit van een ondernemersvereniging te nemen. Dienaangaande volstaat de vaststelling, dat de

draagwijdte van die verklaring duidelijk beperkt is door de woorden „via de toekenning van de desbetreffende beslissingsbevoegdheid”, waarmee wordt bevestigd, dat de CNSD over een zelfstandige beslissingsbevoegdheid beschikte die hij, zoals reeds vastgesteld, had moeten gebruiken om de Italiaanse wettelijke regeling toe te passen met behoud van de mate van mededinging die de uitvoering ervan in stand kon laten.

- 74 Ten slotte wordt aan de toepassing van artikel 85, lid 1, van het Verdrag op verzoekers gedraging niet afgedaan door het standpunt van de Commissie ter terechtzitting, dat verzoeker met betrekking tot de uitvoering van wet nr. 1612/1960 over geen enkele beoordelingsruimte beschikte en dat zijn gedraging door de staat was voorgeschreven. Het is voldoende erop te wijzen, dat het in casu aan het Gerecht staat om de wettigheid van de bestreden handeling te toetsen, en dat bij die toetsing rekening moet worden gehouden met de motivering van die handeling in de zin van artikel 190 EG-Verdrag (thans artikel 253 EG). Volgens de beschikking (overweging 42) heeft de Commissie, juist omdat de CNSD ten aanzien van de tarieftabel zelfstandig over de hoogte en de toepassingsvoorwaarden ervan beslist, zich op het standpunt gesteld, dat verzoekers gedraging geen overheidsmaatregel is, maar een besluit van een ondernemersvereniging die binnen de werkingssfeer van artikel 85, lid 1, van het Verdrag kan vallen. Voorts moet de vraag of de CNSD bij de toepassing van de Italiaanse wettelijke regeling al dan niet over een beoordelingsruimte beschikte, in casu als een feitelijke vraag worden beschouwd die enkel het Gerecht dient te beoordelen.
- 75 Daaruit volgt, dat het tweede onderdeel van het enige middel moet worden afgewezen.

Derde onderdeel: de vraag of de handel tussen de lidstaten ongunstig kan worden beïnvloed

Argumenten van partijen

- 76 Verzoeker betoogt dat, aangezien de inschakeling van een douane-expediteur niet verplicht is, de verklaring in de beschikking dat „het tarief (...) het handelsverkeer

tussen de Italiaanse markt en de overige communautaire markten [belemmert] doordat het de douaneverrichtingen duurder en ingewikkelder maakt”, volstrekt ongefundeerd is. Bovendien voert hij aan, dat er met de totstandkoming van de interne markt in het kader van het handelsverkeer tussen de lidstaten geen douaneverrichtingen meer bestaan, en dat de douane-expediteurs, zoals blijkt uit verordening (EEG) nr. 3904/92 van de Raad van 17 december 1992 betreffende aanpassingsmaatregelen ten behoeve van de douane-expediteurs met het oog op de totstandkoming van de interne markt (PB L 394, blz. 4), geen enkele handeling meer verrichten naar aanleiding waarvan een vergoeding met toepassing van hun beroepstarieven moet worden betaald. De handel tussen de lidstaten wordt dus op geen enkele manier ongunstig beïnvloed.

- 77 De Commissie betoogt, dat de belemmering van het handelsverkeer niet wordt weggenomen doordat er geen verplichting tot inschakeling van douane-expediteurs bestaat, omdat het feit dat een marktdeelnemer van hun diensten kan afzien, het beperkende karakter van de gedraging die het handelsverkeer belemmert, niet ongedaan maakt.

Beoordeling door het Gerecht

- 78 Verzoekers betoog dat de onderhavige tarieftabel het handelsverkeer tussen de lidstaten niet kan beïnvloeden, kan niet worden aanvaard.
- 79 Met betrekking tot de periode vóór de totstandkoming van de interne markt, dat wil zeggen vóór 31 december 1992, volstaat de vaststelling, dat de tarieftabel de prijzen van de douaneverrichtingen met betrekking tot de invoer in Italië en de uitvoer uit Italië vaststelt, wat de handel tussen de lidstaten noodzakelijkerwijs beïnvloedt.

- 80 Met betrekking tot de periode na 31 december 1992, stelt de CNSD, dat er geen douaneverrichtingen in het kader van het handelsverkeer tussen de lidstaten meer bestaan.
- 81 Zoals het Hof in het arrest van 18 juni 1998 (punten 49 en 50) heeft opgemerkt, moeten bij verschillende soorten in- of uitvoertransacties met goederen binnen de Gemeenschap en bij transacties tussen communautaire marktdeelnemers douaneformaliteiten worden vervuld, zodat het nodig kan zijn, daarvoor een geregistreerde zelfstandige douane-expediteur in te schakelen. Dat geldt voor het zogenoemde „intern douanevervoer”, waarbij goederen uit Italië naar een lidstaat, dat wil zeggen van het ene punt binnen het douanegebied van de Gemeenschap naar het andere worden vervoerd via een derde land (bijvoorbeeld Zwitserland). Dit soort transacties is van bijzonder belang voor Italië, omdat een groot gedeelte van de goederen die vanuit het noordwesten van dat land naar Duitsland en Nederland worden verzonden, via Zwitserland worden vervoerd.
- 82 Ten aanzien van verzoekers argument dat de inschakeling van professionele douane-expediteurs niet verplicht is, moet worden opgemerkt, dat de eigenaar van het goed de douaneaangifte zelf kan doen, of zich kan laten vertegenwoordigen door een onafhankelijke douane-expediteur, dan wel door een douane-expediteur in loondienst. Niettemin moet een marktdeelnemer die in Italië invoert of uit Italië uitvoert, in alle gevallen waarin hij besluit zich door een douane-expediteur te laten vertegenwoordigen en hij niet over een douane-expediteur in loondienst beschikt, of wanneer zijn douane-expediteur in loondienst niet als zodanig mag optreden in de regio waar de in- of uitklaring dient plaats te vinden, voor de vervulling van de formaliteiten in verband met de in- en uitklaring en de douanecontrole een beroep doen op de diensten van beroepsdouane-expediteurs, voor wie de onderhavige tarieftabel bindend is. Zoals uit de twaalfde overweging van de beschikking blijkt, is de markt die in aanmerking moet worden genomen om het bestaan van een inbreuk op artikel 85 van het Verdrag vast te stellen, de markt van de diensten verleend door beroepsdouane-expediteurs, en in die markt levert het bestaan van een bindende tariefregeling een beperking op die het handelsverkeer tussen de lidstaten belemmert.

- 83 Ten slotte moet eraan worden herinnerd, dat het Hof in het arrest van 18 juni 1998 (punt 45) heeft vastgesteld, dat de besluiten waarbij de CNSD uniforme en voor alle douane-expediteurs bindende tarieven heeft vastgesteld, het intracommunautaire handelsverkeer ongunstig kunnen beïnvloeden.
- 84 Gelet op het voorgaande, moet het derde onderdeel van het enige middel worden afgewezen.
- 85 Daaruit volgt, dat het beroep in zijn geheel moet worden verworpen.

Kosten

- 86 Volgens artikel 87, lid 2, van het Reglement voor de procesvoering wordt de in het ongelijk gestelde partij in de kosten verwezen, voor zover dit is gevorderd. Aangezien verzoeker in het ongelijk is gesteld dient hij overeenkomstig de vordering van de Commissie in haar kosten te worden verwezen. Aangezien interveniënte heeft geconcludeerd tot verwijzing van verzoeker in de kosten van haar interventie, dient verzoeker in de omstandigheden van het onderhavige geval eveneens in de kosten van interveniënte te worden verwezen.

HET GERECHT VAN EERSTE AANLEG (Vijfde kamer — uitgebreid),

rechtdoende:

- 1) Verwerpt het beroep.

- 2) Verwijst verzoeker in zijn eigen kosten, alsmede in die van de Commissie en van interveniënte Associazione Italiana dei Corrieri Aerei Internazionali.

Cooke

García-Valdecasas

Lindh

Pirrung

Vilaras

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 30 maart 2000.

De griffier

De president van de Vijfde kamer

H. Jung

J. D. Cooke